

ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 8.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 13. МАРТА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УТАРСКУ год. е. 6; по год. 3; четврт год. е. 1. 50. п.; — За СРБИЈУ год. е. 7; по год. е. 3. 50. п.; четврт е. 1. 75. п. — За све друге земље год. е. 8.; по год. е. 4.; четврт год. е. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шилу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ПОСЛИЈЕ РАТА.

Прва пушка, која је одјекнула у њемачко-францеском рату није ни мало више потресла свијет, него што су данас депеше рускога и њемачкога цара, које смо у предпрошлом листу споменули. Али замахај царских ријечи у овим депешама може се са свијем упоредити са ваљаношћу последњих ратних догађаја, ако их у будућности још и не надмашују. С тога није ни мало чудно, што се свуда појављује изненађеност а по његде и страх, јер извјесност о чврстој свези пруско-руској, која нам се казује у царским депешама буди читав рај мисли о маждањој прошлости и о свијема могућјима помислима у најскоријој будућности.

Тех што је утврђен мир, њемачки цар Вилхелм јавља руском цару Александру, да Пруска неће никада заборавити, да Русији мора захваљујући, што се рат није и даље раширио. Ово и сувише јасно потврђује сва она нагађања о савезу пруско-руском, и показује, да је онај енглески лист био добро обавијештен, када је донио вјест о пруско-руском уговору, у којем се утврђује: прво, да се Русија умјеша, ако би Французи напредовали и Пољаци побунили; друго, да Русија одмах крене своју војску на границу аустријску, ако би Аустрија кренула Француској у помоћ; и треће, да Русија одмах огласи Француској рат, ако би и осим Аустрије ма која друга сила стала уз Француску против њемачке.

Са свијем је вјероватно, да се овакав разговор водио у Емсу уочи рата њемачко-францезкога и ништа прије него да би се испунило оно, што напријед рекосмо. И сами бечки листови исповједају данас, да оно у денешни њемачкога цара „о раширењу рата“ незнатно ништа друго, него рат са Аустријом, да се само усу-

дила пружити руку Францеској, као што је Андришије хтјео. Наравно да се онда неби пожар ни ту још зауставио. Исток, коме и онако треба само једна искра, на да плаве, букну би одмах. Угњетени народи подигли би заставе свога ослобођења. Староге угњетачу, безчаснику Јевропе, био би већ данас можда ронац у грлу. Бујица крви, која би потекла понијела би све, што није за живот, и што сирочава живот другјема. Ланци ропства би се покидали и свеза братства и слободе прикупила би народе са подмлађеном снагом. Стара Јевропа би се препородила и све би било другачије, само једно не би онда било што данас јесте: Француска неби онда била овако поражена и понижена, а њемачка неби постала диктатор Јевропе.

Кад се узме дакле да је једино Русија својим држањем учинила, да недође до тога општег покрета, а Пруска да дође до своје циљеве, онда можемо вјеровати у искреност осјећања њемачкога цара према руском и можемо с поуздањем очекивати да Пруска покаже своју благодарност Русији са равнијем услугама, које је отпочела већ приликом ријешавања црноморскога питања. Сва Јевропа увјерена је о томе.

Да је због црнога мора дошло до сукоба између Русије и Јевропе, уз Русију би извјесно стојала Пруска, као што је Русија била за њемачкијем леђима у рату са Францеском. Ово као да није било непознато великијем снама, и због тога су оне и биле онако питеме за читаво вријеме трајања тога питања.

Сада је конференција свршила свој рад и захтјевање Русије потпуно одобрила и повијем уговором учинила и велике силе у своје немоћном стању узвикују: Русија је побједила, а Јевропа је побјеђена!

Пруско-руско пријатељство засвједочено је њемачко-францускијем ратом и његовом епизодом,

црноморскијем питањем. Али то, а још више царске депеше показују, да је њихово пријатељство на сталнијем и на много ширем основу.

Цар њемачки у оној истој депешу руском цару жели, да њихово пријатељство осигура срећу и славу обеју земаља. Савез њихов дакле није био изнуђена потреба само за вријеме сада, него се ето још чвршће показује и износи и на даље зарад среће и славе обеју земаља.

У томе лежи сва значајност ових царских ријечи, којијема пред цијелијем свијетом изјављују један другоме пријатељска осјећања. Поремећено стање јевропско не само да се неповраћа у првобитност, него, послје овога рата, постаје још много занимљивије.

Промене су велике. До јуче стајаше поред чврсте Аустрије расута њемачка, а данас видимо обратно растројену Аустрију поред силне уједињене њемачке. њемачка је данас прва војничка сила боље уређена од сваке друге. До ње видимо Русију, велику и снажну. Унутрашњијем реформама народнијем она је јако отскочила непријед, преустројством своје војске удвостручила је своју војну снагу, непрестанијем грађењем гвозденијех путова поред свега онога, постала је јача него икада. Снага њезина у вријеме кримскога рата не може се ни приближити данашњој сили њезиној.

Сматрајући Руску и Пруску такве какве су и још мимо тога када узмемо, да су последњи догађаји ове двије државе свезали бар за неко вријеме, онда није чудо, што нам се друге силе умаљују у њиховом присенку. Инглеска је показала и у рату и у црноморском питању да није више, што је била. О Францеској је тешко за сада и говорити. Само у том случају, кад би Русија с Пруском била у противности, могла би Француска бити савјезник Русије и онда нешто вриједити. У данашњем стању нема томе никаква

ПОДЛИСТАК.

ПЕТ МИЛИЈАРДА.

Нашијем читаоцима биће познато, да се Француска обвезала, да њемачкој, (осим Елзаса и Лотриншке), исплати још и пет милијарда франака. Један њемачки лист доноси врло занимљив рачун о томе, који ћемо овдје саопштити, јер многи можда и не мисле како је та мила ријеч милијарда страшна у истини.

Пет милијарда! За цијело су многи изговорили ове двије ријечи, а нијесу ни помислили, шта оне значе и како су оне тешке!

А они, који би мјесто „пет милијарди“ рекли „пет хиљада милиона“, били они лакше могли схватити тај ужасни број? Не. Прво и којекаско — нешто изгледа ситније, разумљивије, али друго чисто је непојмљиво нашој памети.

Шта, рећи ће когод, зар један милион да не можемо схватити? Како кад.

Узмимо на примјер, да аустријска народна банка има да ми исплати милион фиорина. Ако би она то учинила у овим лијепим картама, које је она тако слободна те издаје у мјесто готовијех „хиљаду фиорина“ у сребру, онда би њезин чиновник, ако је вјешт у бројању био са мном на чисто за по уре. Ја бих онијех хиљаду картица по 1000 фиорина стрпао у шпак и отишао кући као милионар.

Но како би било кад би она (према тај обичај) хтјела да ми исплати у сребријем фиоринима. Е, ту је онда са свијем другачије. Један вриједан чиновник неби се у томе случају никакмо могао са мном израчунати за један дан, баш кад би и 10 сати непрекидно бројао, јер при најбољој вољи неможе више од 50,000 среб. фиор. избројати за једну уру. Треба му дакле двадесет ура, да ниједна миута не фали.

Хиљаду банака од хиљаду фиорина може човјек лијепо стрпати у своју путничку торбицу, али за милион фиорина у сребру још нема торбе на свијету, јер то има тежине 225 центи.

То вам је милион.

Ако сумњаш, драги читаоче, да та маленкост — један милион — не може бити тако тешка, ево ћу те увјерити.

У вријеме, када је Аустрија не само код своје куће, него и у њемачкој одправљала послове, које јој је сада Бисмарк претео, платила је њој Пруска за Лауенбург 2 1/2 милиона данских талнера, а то је прускијех 1.870.000. И тада не бјеше лака ствар превести толико сребро у Беч. Сјећам се, да сам тада читао, да је за то требао засебни влак, јер та ни пуна два милиона талнера бјеху тешка 700 центана.

Да како, није милион мала ствар, и ако људи о њима говоре као о јабукама и за час назову каквога богаташа милионаром. Што се мене тиче ја имам особито мишљење о милиону од како знам, да би ја, кад би сваки дан по

један фиорин остављао на страну, морао живјети 2777 година, па да саставим један милион.

Но много сам развезао око тога милиона, јер шта је милион — није ништа када узмемо да су пред нама пет милијарди.

Шта је једна милијарда? То вам је хиљаду пута по један милион, дакле то су вам само хиљаду милиона. Лијепо, али да ли то одређене што олакшава нашој памети, да претставимо себи милијарду? Обично се у томе варамо. А како нам једна милијарда лако намет помете, показао нам је Јулије Роденберг пре неколико година. У једној књизи о Лондону рекао је он, да Лондон годишње потроши два милиона херинги. Многи су читаоци хладнокрвно прочитали тај преслани број, и непомишљајући на немогућност, али један не пожали труда да то прорачуна и нађе, да би по ријечи Роденберговој сваки становник лондонски за дан морао појести 2740 херинги, а то је на уру 114 комада. А то при најбољем апетиту па сви да попуцају неби могли појести. Доцније је сам Роденберг врло шаљиво исправио своју погрешку и показао, да Лондон ни два милиона не троши тих рибица. Но та забуна и ако је голема опет је обична.

А шта је тек са милијардом. Замислимо да је један човјек од онога часа, када се Христос родио, свакога тренутка мењао по један фиорин на страну, па после тога сви потомци његови све до данашњег дана, дакле за 1870 година,

изгледа, па баш кад би Францеска и покушала нешто, њу ће увјек задржати унутрашње неуредно стање. Спољашњем непријатељу њезином неби било тешко изазвати перед у њој, гдје су толике странке, толики грамзљивци за пријестолом и толика раздраженост у народу. Италију не можемо никако ни рачунати у друштву овјих држава. Она је постигла потпуно уједињење своје, она нема шта више да тражи, па с тога ако је игда општи заплети повуку из њезина мирна положаја, у коме има доста бриге и посла са својијем унутрашњијем пословима, увјек ћемо је видјети на страни пруско-руској, одакле јој непријети никаква опасност, него на противној, гдје би морала стријепити за својом мучном тековином.

А Турска? она сједи на кривичној клупи, она чека извршење пресуде, коју јој вријеме и правда давно изрекоше, с тога не можемо ми о њој ни говорити са овога гледишта.

Од свију најнеповољнији положај има Аустрија. Њезино незгодно унутрашње и спољашње стање потпуно правда мишљење онјих Њемаца, који карактеришући данашњу ситуацију велу: Аустрија се избавила једне опасности, а друга још већа чека је.

Оваку слику престављају данас јевропске државе, и томе налазимо ми подпуна оправдања за наше мишљење, које смо прошли пут изразили, т. ј. да су и спољашње околности нама повољне. Подузетак наше удружене снаге у данашњијем приликама мора бити награђен успјехом. Ако је вклад и игђе, данас је овдје околишење сувишно, шта више штетно. Међу собом треба да смо искрени, сложни и удружени, а пред свијетом одважни и постојани, па полазећи ва морао ваља да кажемо: на истоку нема мјеста за два господара!

СТАЊЕ БУГАРА НА ДОМУ И СПОЉА.

(Свршетак).

Није Аустрији, у њеном положају, лако рећи, да ће она на дјелу употребити све силе монархије. Краљ пруски крећу је у Францеску милијон солдати, у краљевском дворцу Францускијех краљева гр. Бисмарк ствара њемачку царевину: подишје смртну пресуду царевини Хабсбурга, а Аустрија не миче своје силе; она не ризика ни словом ни дјелом да спасе себе; а гле кад Славени хоће да увеличају своју силу, кад они учинише корак к њеном прирастку, Аустрија у истини изјављује да она то не жели и да ће све силе покренуги рад тога да стане томе на пут.

Ето какви су наши пријатељи: они нападају на нас јавно, у сријед бјелога дана и не устру-

чавају се, због тога јербо ми спавамо, зато јербо смо ми Славени као огромно мртво тијело, које заузима само велики простор, које окружавајући га непријатељи турају ногама и гледе да га макну с мјеста, и што га не помакну томе је узрок само његова громодност. Да шта би било да је то тијело живоздрово? „Ми смо дубоко убјеђени да се на тај начин могу сачувати најнагоднији и најживљи интереси тих страна и довести на пут напретка“. Чујете ли: на пут напретка! то јест на пут на ком се ми сада мичемо или боље рећи стојимо неризикуюћи у праву рећи слаби и да коракнемо унапријед.

„Политички људи у Биограду, који виде на далеко, давно су познали важност овјих начела, која неби могла бити замијењена никаквом другом формом, и која би утврдила у њиховој страни могућност да се безпречно развијају и тијем би их осигурала против сваке спољашње опасности“.

Последње доводе из дипломатске ноте Бајстове ваља подијелити на двије чести: зар су ти политички људи у Биограду, што на далеко виде и на које се ослања гр. Бајст; славенски пријатељи? Но они су Славени — дакле ваља да су нам пријатељи. Ох тужан! — то су наши непријатељи, који служе интересима Аустрије, Француске и др. а не Славенима.

Гр. Бајст званично наводи о својијем пријатељима, на њих се он ослања, он је увјерен да ће они приближаваће Русије к нама сматрати за шкољиво исто као и Французи, Њемци и Инглези. Друга чест довода односи се на то, да дјеловија Русије гледе питања о првом мору прете нама, Славенима, са спољашњом опасошћу. Какви закључци могу се извести из таквог мудровања Бајстовог? Је ли вредно да их изводимо? Сваки Славенин пошље, да Славени у том мисле баш противно: сваком је своја копуља тијелу најближа. Кад ми неби били Славени него Њемци, Французи, ми би се сагласили са аустријскијем министром, што Бајст бај и жели. „Људи, којијема је повјерена судбина кнежевине, могу преставити себи важне ухвјехе, који су их ставили у положај да већ могу чувати своја права, и они могу бити увјерени, да аустро-мађарска влада као досад тако и од сад неће пропуштити ниједног случаја: да својим ауторитетом подржи њихове законите тежње“. Какву иронију рађају ове двије последње ријечи! Законите тежње. Ми смо подјармљени, Срби нијесу скупили око себе друге Србе и данашњи њихов положај ваља да буде њихова законита тежња. Срби не треба да се крећу у напријед како би присајединили к себи и друге Србе, и сајединили се с другијема на правима савеза; они не треба то да чине зато, јербо то није законито, нијесу законите тежње; — није ли опака иронија? „Ако се у положају, — који је створен дјелом Русије, која ће одржаће мира на истоку ставити у сушну зависност од поддржаја влада на доњем Дунаву, — повјере чувствима искрене добротље наше к њиховој страни, која нас одушевљава то ће они без сваке сумње учинети њој већу услугу, него ли ако узакеле да своје мирно развиће, које се ослања на чувању међу-

народног права, жртвују сањаријама народне величине, које се немогу збити“. Они т. ј. Славени вјерују да нас одушевљава истинито чувство к њиховом добру, нас Њемце према страни — Србије или другој, која је насељена са Славенима. Даље: Славени неће жртвовати садашње стање за фантазије и народну величину, која се не могу збити. Да како су то Талијанци жртвовали своју бившу садашњост рад тога да достигну своју народну величину, којом се сада користе. Како су то Њемци жртвовали њихову бившу садашњост, и у све ово вријеме, како ја пишем ово, достигли већ своју народну величину, а министар, који је написао горенаведену дипломатску ноту, употребљује сва сретства да се како гој то величије не доврши присаједињењем њемачкијех аустријскијех земаља к ново створеној њемачкој царевини.

И тако дакле, Славени, неочекујте милости од нашијех непријатеља; они су себи чиници, мисле само за себе, а за нас је мислила и мисли само Русија. Наши непријатељи рећи ће мени само, да сам ја рекао лаж, и такве њихове ријечи ваља да сретемо с презрењем. Не ћемо се ми заносити ситницама, не ћемо губити вријеме и новце на ситнице, нећемо скучивати своје увјерење, него, уважавајући свако од њих, употребити их на то да достигнемо благо Славена“.

Наше мишљење о томе идући пут.

ДО П П С И.

ИЗ ПОДГОРИЦЕ, 2. Марта. — Ево ме и овај пут, да вам јавим, шта се код нас догађа. Немогу вам јављати о дјелма великијем и великијем, која би нас дичила пред свијетом, али би вам увијек имао доста причати о зликовачкијем и о неваљалству, због чега и пропадамо.

Тако се и овјих дана догоди једно крваво злочинство. Један христјанин из Лопара, свп Лакића Божова био се најмио у Подгорици код Смајила Крвића да служи. Смајил га пошље у поље ћемовско, да чува његову стоку. Он је вјерно и поштено служио, али неки Турци, који су знали да је христјанин, из околнине или из Подгорице, вребали су јадно чобанче, како ће га убити. И чобанче заспи по подне покрај стоке, а Турци дођу и убоду га најпре у прса, а затијем му посјеку живу главу и однесу. Мртво чобанче лежало је ту до четирп сахата по подне, док неки трговац не наиђе и види што је и одмах јави власти у Подгорицу. Забит пошље одмах осам заштија, да злочинца пронађу. Тражили су га, кажу, до мрака па онда се вратили кући — и на томе ће по свој прилици ствар и проћи. И то је баш што у поштемом човјеку мути крв, јер напоследку убиства се догађају и на другом мјесту, али тамо се много тајнијима уђе у траг и онда зликовцу по закону суди; код нас нема тога, особито, ако је жртва христјанин. Злочинци се сањим истражују а у исто вријеме врло често пропуштају. Таква нам је Турска правда. Виђећемо хоће ли власт ово напустити без даља истраживања.

али непрекидно не пропуштајући ни један тренутак, — мислиш ли ти, драги читаоче, да би потомак онога човјека, који би данас живио, имао једну милијарду? Не, јер од Христова рођења још нема једна милијарда тренутка. Он би данас имао тек 984.000.000 фиорина, а тек потомак овога у години 1902 имао би једну милијарду.

Да је побједитељка Њемачка и једну милијарду заискала од Француске, па би јој већ задала удар, а камо ли пет! У историји рата и нема томе примјера. У појунском миру године 1805 платила је Аустрија 40 милиона франака. Год. 1807 послје тивитског мира платила је Пруска Наполеону 140 милиона франака. Год. 1809 бјеше опет Аустрија на реду и платила је Наполеону 200 милиона франака. А када је год. 1815 дошао ред на Француску она је платила савезницима 700 милиона, и то свакијех 15 мјесеци по 46 2/3 милиона франака. Милијарда дакле, као ратна накнада још није позната у историји.

Али ево данас не једну, него пет милијарди има да плати Француска, а то овако изгледа кад се напише: 5.000.000.000! У обичноме животу мала је разлика између 1 и 5. Ко има само један фиорин није много гори од онога који има пет — сиротани су обојица. Али земља, која изгуби пет милијарди, није само пет пута гора, као онда када само један милијард штетује. Ако тој земљи треба три године, да преболи губитак од једнога милијарда, онда за пет мили-

јарди треба јој извјесно много више година од пет пута три.

Како су пет милијарди мала ствар види се још и по интересу, који сам по себи по процента износи некијех 25 милиона франака. Треба бити Ротшилд, па ето милиона као племе. Но на овај начин још ће боље моћи себи претставити читаоци ту маленкост — пет милијарди.

Кад би Францеска тијех пет милијарди исплатила Њемачкој у банкама, онда би 10 милиона франака износили у висину по фата и по обзирући се на 24 палца сувишка, јер 100.000 франака у банкама износи у висину један центиметар. Кад је дакле 10 милиона по хвата висок, онда је 100 милиона 5 хвати, 1 милијарда 50 хвати, а пет милијарди 250 хвати у висину.

Но зна се, да је Бисмарку метал много милији него карта. Послије гвожђа, одмах сребро. Узмимо дакле, да ће се дуг исплатити у францускоме новцу од пет франака. Сваки тај новац има 25 грама и по томе 5 милијарда имају тежине 25 милиона килограма, или 50 милиона цолфуната или 500.000 цолленти.

Да би се тај драгонјени терет пренио из Париза у Берлин, треба на гвозденом путу око 200 ваљова, и сваки ваљ да има по 25 кола и на сваком колима једно на друго по 100 цолленти.

Кад би Пруска на једну гомилу хтјела да стовари сво то благо, она би морала за то нарочито и не обичну зграду зидати.

А шта ведите за пребројавање? Највјештији бројач неможе више избројати за једну јуру од 40.000 комада од пет франака; требала би му дакле 21 година да све преброји и то да ради непрестано сваки дан по осам ура. Кад би седам највјештијих бројача било, једва би могли за три године пребројати, радећи сваки дан по осам ура.

Када би се тај дуг у наполеонима исплатио, онда би иравно био посао много лакши, јер 5 милијарди у наполеондорима износи 32.258 цолленти, а то би могли пренијети 13 ваљова са 250 кола.

Но још је страшнија ова глоба, кад се узме са ове стране. Када би у Француској било 50.000 родољуба као што је Кремије и када би сваки као он по 100.000 франака позајмио држави, па када би се тијем начином скупило 5 милијарди које у сребру, које у злату, онда би наступило нешто што је и чудно, али и страшно: у цијелој Француској било би онда још само папирна и бакарна новца, а нигде злата ни сребра. Милијарда нема много и поред Аустралије и Калифорније. Стручне економисте веле, да у цијелој Јевропи нема више од 25 милијарди метална новца и од тога долази на Француску, као најбогатију земљу, 4 — 5 милијарди. Ратна накнада износи дакле таман онолико, колико Француска има готова новца. Од како је ратова није ни једна земља тако свупо платила своје грјехове.

Још да вам јавим за једну ствар, која се нас хришћана јако тиче. У меџису турском има увијек један судни хришћанин, као што је мушир Скадарски наредио. Народ је наш ријешо да тај судни само једну годину буде у меџису, па онда да се други бира. И то је врло добро учињено, јер кад један више година тамо сједи, онда или га Турци задобију на своју руку или га застраше, те несмије против њихове говорити.

Ту су наредбу општинску сада погазили њеки и то баш они, који се држе у народу као главе. Они задржаше једнога хришћанина у меџису већ три године, јер одговара њиховој користи, а није им стало до тога, што није народу у вољи.

Овако поступање мора се уворити, јер је народу на штету. Народ застрашен и под притиском није у стању продријети са својом жељом, па с тога би требало да га баш те старешине потстичу на добро, а не да му још сметају и то зашто? — просто из својих интереса. Надамо се, да ће они још поправити ту погрешку, и да ће као Срби, јер то несмију заборавити да су, па ни онда кад се тиче њиховога интереса, прегнути с народом заједно за свој бољак.

И још о једној невољи нашој, да вам јавим. Јако нас тишти и не задовољни смо због тога здраво, што нам није слободно градити цркву на мјесту „Гувна Стапића“, које је за то купљено и спремно. Турци хоће тијем да покажу своје господарење над Хришћанима и ако је по „хатихумајуму“ султанову допуштено, да сви поданици без разлике у његовом царству имају право да подижу школе и цркве своје. Старешине хришћанске не смију ни да се узимају за ову свету ствар, колико би требало, јер се боје зудума турскога, па за то ћуте. Варошки Турци само би жељели знати, који је први почео да тражи цркву у вароши па би њима доста било. Не трпи Турчин крста, нити да звона чује, нити да види звонике поред високих мунара. Турци кад би се хтели угледати на нас хришћане Србе, који никада не мрзимо човјека због вјере, него га, ако је поштен љубимо као и брата свога, они би увидјели какву нам неправду чине. Али нијесу ни они толико криви томе, колико они који потстичу у њима тај фанатизам.

Турска је пред великим силама „хатихумајумом“ дала вјерозаконску слободу својим поданицима, и Турска толико пута па ево и опет очевидно гази своју задану ријеч. На дакле ћемо тако ?

СА УНЕ, 2 Марта. — И најмања олакшица у нашој големој невољи изазива у нама радост већу, него што би требало по самој вриједности догађаја. Али томе се не треба чудити. Народ, који толико пати ка тужна раја у Босни, који је толике мучне терете подио, што ниједан на свијету није, који је заданијем му мукама понижан и осаканен, да већ не може горе бити и којем је свако и најмање право људско прет-

Но још није рачун готов. Француски листови увјеравају, да је сама Француска за вријеме рата потрошила 5 милијарди. То чини дакле: 10.000.000.000 !!! Ужасан број! кад би ови 10 милијарди били све у сребрне новцу комади од 5 франака, па кад би их уздуж један до другога поређао, могао би с њима скоро два пут земну куглу опасати, која има у обиму 5400 миља.

Јадна Француска! До сада је имала 13 милијарди државнога дуга, а од сада ће имати 23 — 25, надмашиће енглешки, а четири пута биће већи него аустријски. Мјесто 500 милиона франака плаћа ће од сада 1250 милиона франака годишњег интереса на свој државни дуг. И ко ће још да преброја друге штете, потрвене усјеве, попаљена мјеста, разрушене мостове — и све ужасе, које је рат починио!

Јадна Француско! још је у теби разиграно срце, пуно гњева и освете, још неосјећаш терет, испод кога се нећеш скоро моћи дићи; али док ти се крв стиша, док погледниш пуну трагове, које је војска за собом оставила, док помислиш на милионе, које је твој крвник, Наполеон изнио и на милијарде које ћеш са сузама и крвљу орошене Њемачкој дати — крв ће ти се у жилама следити и тићеш проклињати себе, што си онолико својим знојем хранила тирани, који те је сада тако тешко ранио по сред срца!!

ворено у вјечито и најтеже робовање, тај народ када и за трунак један осјети да му је лакше на врату, радује се колико да га је и зрачак давно невиђенога сунца слободе огријао, и оживи у опоме часу, као да су му пали с њега тешки ланци дугога робовања. Истина он брзо опет осјети да је роб бјеснога Турчина, али тек радост је осјетио и она га је укрепила толико, да и надаље може подносити муке варварскога ига и да у тијем промјенама лакше може дочекати час својега ослобођења.

Тавва је радост ето и нас, турску рају, обузда сада када чусмо да је париградска патријаршија саслушала горке тужбе наших општина и уважила молбу нашу, да нам скине с душе највећег тирани нашега — Дионисија.

Ужасан је то човјек био — највећи зулумџар, гад од човјека и поганик, каквог је Босна међу толиким крвопијама својим мало имала. Може се слободно рећи да је био гори од најгорега Турчина, јер осим тога, што је он као и Турчин глобио рају, он је још ка највиша духовна власт наша и с те стране још много веће јаде задавао кукавном народу.

Од како је Босна изгубила своју слободу, те је народ потпао турским мукама, он није више имао своје својине, ни куће ни кућништа свога. Што је имао Турчин му је узео, што је стицао турско му је бјеснило отимало. Али при свем том он се отимао и до данас како тако одржао. Свијест му није могао Турчин угасити.

Но што Турчин није могао то је био прегао фанариот Дионисије. Он му је рушио цркву, која га је до сад одржала, он му је затварао школе, на које је он крваво заштеђу и од Турчина прикривену пару давао. Он је голио ваљане учитеље и свештенике, који су поужом и утјехом кријепили народ, а прикупљо је око себе и намјештао по народу кукавице и изроде, турске и његове удворнице, који су народ угњетавали и издавали, од цркве и школе гонили, како би им се у глупости и последња искра свијести угасила, те да онда као и друга стока безсвијесно само издира својим господарима.

У толико је ето Дионисије био опаснији по народ и од самога Турчина. Како дакле да се не радујемо, што смо се опростили тога крвника.

Али истину морамо рећи, да нас у сред ове радости обузма уједно и немала зебња кад се запитамо: ко ће грознога Дионисија замијенити? До данас још не знамо, али се бојимо, да неће много бољи бити ни његов наследник, јер ма који био, он неће доћи по вољи и жељи народној, него ће бити послан из Цариграда, и биће увијек више пријатељ Турској него бједној раји.

За то се не можемо ми никада надати великој олакшици догод смо у овоме стању, каквоме нема равна под небом. Ако наследник Дионисијев и буде бољи и нешто човјечнији, он ће бити само за прво вријеме, а послвије ће гледати, да достигне свога предходника у мучењу народа и сисању крви његове. Па баш да се и не испуни наша slutња, каква нам корист? Он ако нас неће давити, он нам неће ни помоћи, да лакше и боље живимо, да свијетлији и напреднији будемо.

Нема нама живота догод будемо у звјерским канџама турскојима. Ваља се спасавати за времена, јер вјерујте, браћо, није прећерано, ако кажемо, да не треба још дуго, па да изумре у народу дух сасвијем. Промјена наших влада, турске реформе и т. д., све су то беспослице, које нас живота стају, нити нас икада могу усрећити.

Ослобођење наше из овога несноснога стања, то је једини спас наш. И ако се с тијем неускори, ми смо пропали, а ви, драга браћо наша у слободи, ви ћете се тешко огријешити што нијесте похитали к нама још у часу, када су нам руке толико снажне биле, да смо вам могли кроз непријатеља продријети на сусрет.

Тај час још није минуо. Непропуштимо га и ослободимо се обмана и пустијих сањарија! Треба потргнути мач из корица, а бацити за часак дивит и артију, јер с овиме се може само писати о јаду нашем, а с овиме ће се створити јединство српско.

ИЗ БОКЕ КОТОРСКЕ, 10. Марта. — С нестрпљивом очекивао сам даље се обистинити онај глас, кога сам на јавност изнио у 6. броју „Црногорца“, же не се говори о уведењу здоретног „ландвера“ међу нама. Барон Родић до душе долазно је, и проштеао се с једног до другог краја Босне са својим частницима; у Котор су се окупили поглавари народни, међу којима је било онајвише Грљана и грљанске околине: ал' јавно није било никаква

збора о опоме, што смо се надали. Губернатор поново је са собом био једну суму новаца, те их је раздао међу оне, који су оштећени били у вријеме устанка. Ту је упало у очи, да неким, који су одиста остали без свега кад су Маџари домове понапали, да баш они не добише ни трећи дио од штете, коју су поднијели; а неки који не изгубише баш једног динара, више се користоваше при дијелењу, но да им је пропала и кућа и баштина. Ал' томе се није чудити. Они су знали како ваља на двије столице сједити: кад су с народом били на зборе и договоре прије устанка, дизали су највишу вику противу владе и њенијех наредба, а кад је пушка пукла, први су били да издаду браћу. Нека их, и нека их влада награђује, браћа их знају под именом Бранковићи, које им одиста приличи. —

Као што рекох, гувернатор није ништа народу и њенијем поглаварима јавно говорно о ландверу, ал' неки хоће да знају, да је било и о томе збора у ужвијем круговима. Било то или не било, готово ни је свеједно. Народ наш, што се те ствари тиче, сасвијем је једне мисли и држи се једнога стапа, на ма шта се предузело од стране властника против његовијех светијех права и повластица он ће бити оно што је и прије био и наћи ће га једнако расположено као и прије; нити ће се обзирати на оне, који би сјутра продали другом и самог онога, коме данас служе противу браће. (На умирење наше браће у Босни можемо казати да се немисли на уважање ландвера. Обраћамо пажњу на ону вијест о тој ствари под „Цетињем“ о којој држимо да је поуздана. У.)

Са особитом радошћу читали смо у нашим листовима, који излазе међу честитом браћом војвођанима, да су тамошњи родољуби заказали „збор“ у Новом Саду, на ком ће се претресати питање: шта да се предузме, да се народни заточник Светозар Милетић избави клевет маџарске тавнице? То је опет јасан доказ, како су Војвођани први међу нама Србима, кад је ријеч о користи народној. Као што споменух, и ми у Босни јако се радујемо томе гласу, па и сами би се поносили, кад би могли у чем припомаћи да се оствари та општа жеља; јер знамо шта вриједи Милетићу народу, и како се заузимање ће су образ и интереси народни заложени. Сјећамо се ми дивно како је Милетић у бурно вријеме нашега устанка заступао пред свијетом нашу ствар; сјећамо се оне сабље, коју је јавно пред свијетом послао витезу Самарићу, али која и дан данас лежи неће у буцаку код начелника рисанскога а већ је пуна година дана како је у Боку донешена; па кад све то и многе друге ствари у обзир узмемо: тад одиста искрено жељити морамо да се што прије опрости клевет тавновања.

ЦЕТИЊЕ, 10. Марта. — Чулисмо из поуздана извора, да влада аустријска не намјерава у Босни ландвер уважати, као што се најприје био пронио глас, и као што су нам наши дописници из Котора у 5. и 6. броју о том јавили. Влада намјерава само досадање терјере преустројити, који ће под оружјем своју кућу чувати а из Босне неће никуда ићи.

Овове се јако радујемо, јер смо увјерени да ће се тим стати на пут свакоме немиру, који би и Црној Гори био доста непријатан, као што је то и опомане било. Наша браћа Бокељи зацјело се неће разумној уредби противити, као што се ни доселен нијесу противили.

— Ми смо већ једном споменули, да војничке старешине, које су се овдје искупиле на учење, врло добро усјевају. Успјех је очевидно сваки лат све већи. Мора се похвалити и њихова постојана воља, коју свесрдно показују при учењу а тако исто и труд наставника њиховијех, који са свом озбиљношћу полажу зарад што бољег и скоријег успјеха. Његова Свјетлост, задовољна таквијем напредовањем, подарила је овдје дана војсци за наштак 500 фиор. среб.

ЦЕТИЊЕ, 11. Марта. — Нема ни једнога српскога ни хрватскога листа, у којима је нама познато, који није с радосном добродошлицом поздравно наш лист. Сваки га је топло препоручио нашем народу у свијема крајевима. Шта више њеки листови, као „Застава“, „Панчевац“, „Исток“, „Далматински“, „Народни Лист“ — примине се и тога посла, да примају претплату на „Црногорца“, да би нам само помогли у овоме предузећу, а родољубима из своје околине олакшали уписивање.

Ми им из свега срца братски захваљујемо на толикој љубави према овој првенечу црногорском.

И „Млада Србадија“ лист уједињене омладине српске, који од нове године излази у Биограду, поздравно је братски излазак нашега листа „на јупачкоме Цетињу“. Уредништво „Младе Србадије“ у кратко је извело нашу тежњу, а за тим нешто из првога чланка. Напоследку има једну примјетбу, на коју морамо одговорити, и то само с тога, да не би когод оно рђаво разумио, као што нам се један пријатељ из Биограда већ жално на оне ријечи.

Уредништво „Младе Србадије“ не каже, али нама се чини, јер друго не може бити, да се она примјетба тиче оних наших ријечи, којима смо пропатили у првоме броју један чланак „Видовданов“. Ако је то, онда нас оно није разумјело. Онај чланак „Видовданов“ није про извео у нама никакво одушевљење, па с тога се нијесмо могли с њим ни удружити. Ми смо сити ријечи, па с тога смо баш и казали „Видовдану“, оно, што уредништво „Младе Србадије“ хоће, т. ј. да желимо дочекати оно поље дјела, без којих све ријечи остају глас вапијућега у пустињи, гласом празним и за ништа друго не способним, осим да нам ране наше прошлости повређује. „Казали смо и то, да нам ваља бити „истинито сложни, једнодушни и несобични.“ На последку оно казали и то да ћемо тек онда, кад такви будемо моћи бити „велики и слободни.“ Ово није речено у вјетар, него баш због тога, што знамо тако исто као и „Мл. Срб.“ да има „у чије и м е“ „В.дан“ говори, и што желимо и сами да један пут мјесто пустињских ријечи дјела видимо.

Молимо дакле уредништво „Мл. Срб.“, да нас овако разумје, и честите читаоце њезине, да исправе оно криво разумјевање, ако су га примили. Ради тога само и написасмо ово, јер је боље обавјестити се, него помислити „да има нешто“ између „Младе Србадије“, листа уједињене омладине српске и „Црногорца“, листа лијебла слободе — Црне Горе.

ВИЈЕСТИ ИЗ НАШИЈЕХ И ТУЂИЈЕХ ЗЕМАЉА. *)

* У прошли четвртак држана је конференција од њеких родољуба у Новом Саду и разговарали су се, што би ваљало чинити, да се д.р. Св. Милетић слободи поврати. Нашло се, да би једино сходно средство „било, кад би се јавној мњењу конштатовало, да се даље држање д.ра Милетића у Вау са истим у склад довести недаје, из чега би дотични министар потребу видио, да се изискивању јавног мњења са стране владе задоста учини. Нашло се даље, да би на то најсходније било, да се наши људи у митинзима о том изговоре. Зато је закључено, да се такав митинг у Новом Саду 14. (25.) марта држи, и да се на њему подобна резолуција донесе. У ту сврху одређен је одбор, који ће нуждне кораке чинити, и потребну резолуцију преправити. Како чујемо, да народ наш на свим странама о овој ствари мисли, држимо, да ће ова мисао свуда одзива наћи. („Народ.“)

* Народна странка у Сријему намјерава да пошље депутацију у Загреб новоме бапу. То чини с тога што хоће да изјави бапу све терете које је бивши бан Раух, названи „Дим-бан“, наговарио народу за вријеме своје здоретне владе. Осим тога рада је да пошље депутацију и с тога, што ће једна или коју ће сам жуап предводити, и о којој мисле, да она неће говорити како народ жели, него како је влади по вољи. С тога је по позиву средишњег одбора народне странке у прошли четвртак имао бити састанак родољуба из цијела Сријема у Вуковару.

* Чује се, да је руски цар наредио једну војничку депутацију са ђенералом Вранглом, која ће ићи у Берлин, да дочека и поздравља немачкога цара.

* По вијестима из Петрограда тамо очекују бившега америкашкога министра спољних послова, Севарда, са неком особитом мисијом. У Русији се непрестано и јако оружа.

*) Вијести под овом рубриком намјенјујемо особито црногорским читаоцима, пошто само за њих могу имати важност новости.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ.

* Саопштавамо протест безрамнога расцара Наполеона који је послао народној скупштини:

„У часу када сви Французи дубоко ожалостени због услова мира, мислише само на невоље своје отачбине, прогласила је скупштина, да се моја династија збације, и изјавила је да сам само ја одговоран за сву несрећу. Ја протестујем против те неправичне и незаконите изјаве. Неправичне, јер када је рат био објављен, народно осјећање раздражено узроцима, који нијесу од мене зависили, паануло је наједанпут и недољиво; незаконите зато, што је ова скупштина сазвана само да уврди мир, рјешавајући ствари, за које није овлашћена, прешла границе свога права. Да је баш и законодавна, опет неби смјела предпостављати своју вољу народној.“

„У прошлости имамо доказа. Непријатељство скупштине 1818. разбilo се о избор у Децембру, а 1851. дао ми је народ са више од 7 милиона гласова против скупштине право, а француско јавно право за оснивање владе — то је плебисцит. Све што је мимо тога, то је узурпација за једне, а угњетавање за друге. И ја сам готов, да се покорим слободном изразу народне воље, али само њему. У часу туђинских догађаја, који захтјевају од свакога самозаговорање, ја бих ћутао, али изјава скупштине гони ме, да протестујем у име увређене истине и погаженога права народног.“

Како је отуђено ово чути. Он који је био одлична лаж, и који је толике године газно права народна — он устаје сада у њихову одбрану.

* Лондонска конференција свршена је 1. Марта, поднели су протокол заступници великих сила, међу којима је и француски. По томе су избачене оне тачке уговора о неутралности црнога мора. За досадашње ограничење султано-во што се тиче затвора Дарданела и Босфора, уређено је, да их порта може у мирно вријеме отворити ратним бродовима пријатељских сила ако то захтјева извршење парискога уговора. Даље је ријешено да постојећа комисија дунавска остане још за дванајест година, која ће што се тиче неутрализације, све послове водити. Порта задржава себи право да на Дунаву држи ратни брод. — Русија је постигла савршено што је хтјела.

* Између Турске и Мисира као да ће опет доћи до сукоба. Вице-краљ мисирски закључио је недавно нов зајам од 6 милиона и то несекав предходно одобрење од султана, као свога господара.

* Из Цариграда јављају да је Турска тражила новца, па није није могла добити. С тога је закључила да учини у земљи народни зајам.

* Неке новине, које чују чак како трава расте, знају и то, да је Бизмарк пао у немилост код свога цара, а то с тога мисле, што је он дошао прије у Берлин, него цар, а узрок немилости да је то, што је Бизмарк био врло благ (!) према Французима уговарајући мир. То говоре они, који то желе Бизмарку. У ствари пак састављен је у Берлину један одбор, који ће се договарати, како да се Немачка захвали Бизмарку и Молтку и како да им труд награди.

* У мирноме Цириху било је велика немירה, па је дошло и до крви приликом њемачке славе мира. Французи и Французије демонстрирали су против Швајцарске.

* Поговара се да се ради о неком зближењу између Русије и Аустрије. Ако је то истина онда је истина и то, да је Инглешка због тога јако гњевна. За то ваља хоће, да се освети на Грчкој, којој пријети и захтјева да се наново развиди онај процес с разбојницима, који су потукли оне Инглеше. Силној Британији неприлици да се размахује над малом Грчком. Инглешка заслужује вели „Реформа“, да са својом лукавом политиком на истоку, један пут добро насједне.

* Народна демократска партија у троједној краљевини овако је формуловала своје жеље: 1. да се преиначи ред саборски и да се право гласања распростре и на најниже сталеже; 2. да се укину старе полицијске наредбе и патенти, којима се безбједност и лична слобода поштених грађана у опасност доводи, а подпомаже самовоља и злоупотребе званичне власти; 3. да се изда закон у обрачу личне слободе и кућевнога права; 4. да печатња буде слободна као и у другим слободним државама; 5. да се порота заведе за све штампане преступе политичне и

злочинне; 6. да се изда слободан закон о удруживању; 7. да је слободно у скупове састављати се; 8. школа од цркве да се одијели; 9. да се укину све привилегије и примућства на основу порекла или званија.

* „Нова слободна Преса“ јавља, да су словенске вође, већином Чеси, али је било и јужних Словена — на броју двадесет, имали 4. о. м. по подне састанак, гдје су уговорили, да као услов својих преговора са министарством Хоховартовим ставе распуст царевинскога вјећа.

У вече истога дана разнио се глас, да су Чеси успјели, и да ће е царевинско вјеће донста распустити. „Нова слободна Преса“ није рада томе вјеровати, али симптома има међу тиме толико, да је криза сваки час могућна.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Позив на предлагу на књигу „Побратимство.“ Уједињена омладина српска има ту задату да на основу истине а помоћу науке шири свијест по народу. И „Побратимство“ је дјело те омладине па и његова цијел не може бити друга до цијла свеколике омладине, која се постиже тек путем збиљског рада и науке.

Осим извештаја, којима „Побратимство“ даје рачуна о својој радњи, оно хоће још да свој рад у једном правцу и на дјелу изнесе, да осим вршења своје дужности као омладинске друштине у изношењу своје радње свијету на видјек, изнесе још свој рад у таком облику, да њиме помогне што и својој књижевности, којој ваља врло много руку, те којој и рад „Побратимства“ неће бити на одмет.

Од изабраних чланака својих чланова, „Побратимство“ хоће да изда једну књигу путем претплате. Ова је књига почетак, којим „Побратимство“ почиње да врши своју дужност; оно ће се старати да у томе не сустане, већ да једно за другим износи сва свијетлија дјела рада.

У овој ће књизи бити: 1.) од „Побратимства“; 2.) Човек и природа написао Е. Росемслер, превод с њемачког; 3.) Спавање и сницање од Љујса, превод с њемачког; 4.) Одломци из посмртних записа написао П. П. превод с руског; 5.) Памтење, написао Е. Хартенбах, превод с њемачког. Књига ће изнети 12 штампаних табака, а стаје само 5 гр. чарш. а за Аустрију 60 новч. Рок претплате је до 1. Априла, а у скоро за тим и књига ће изаћи. Новце ваља слати напријед на г. Д.ра Јосифа Панића ректора вел. школе или г. калегата Току Влајковића. — Скупљачима десета књига или новац за њу.

„Побратимство“ се тврдо узда у своје пријатеље и браћу по омладинској мисли, да ће му помоћи скупљањем и уписивањем, јер од тога зависи да ли ће књига изаћи.

У Биограду 15. Фебруара 1871.

„Побратимство.“
Њачка дружина на вел. школи.

СТЕЧАЈ.

У богословији цетињској отвара се за идучу школску годину једно учитељско мјесто.

Од компетентата на исто мјесто захтјева се: да су добрим успјехом свршили гимназију и богословију, да су православне вјере и примјерног моралног владања.

Плата учитеља богословије је 800 елорина у дванцима, и слободан стан. У име намјештаја да је се једаред за увјек 100 фор.; и у име путна трошка онијема, који су ван Далмације, 100 фор.; онијема из Далмације 40, а оближњијема Црној Гори 20 фор.

Ко жели да заузме ово мјесто нека се са нужним свједочбама обрати на јад аље до Петрова-дана текуће године.

Рок је овај одређен дотле због тога, да би се изабрани могао за раније спремити и поћи на пут; јербо предавања почињу са 1. септембром.

Цетиње 12. Марта 1871.

Милан Костић
ректор богословије.

Властник Ј. СУЊЕЧИЋ.